

Zapiski, ocene in poročila

ŠE O SLOVENSKO-SRBSKOHRVATSKEM SLOVARJU

V 1. št. JiS 1965 sem podal nekaj pripomb o Slovensko-srbskohrvatskem slovarju (nadalje kratica S-ShS), ki so ga sestavili S. Škerlj, R. Aleksić in V. Latković. Glede na nacionalno pomembnost dela, ki se je v našem kulturnem mozaiku pojavilo z izredno zamudo, sem močno podčrtal vse, kar je v slovarju pozitivnega, in s pretirano prizanesljivostjo omenil tudi nekaj pomanjkljivosti, ki v resnici niso malenkostne, recenzija pa jih iz navedenega razloga vendarle obravnava z vrsto opravičil.

Temeljne napake slovarja so: nesorzazmernost besedišča; to je v začetku prav revno, nato pa nekoliko bogatejše — posledica nesistematičnega paberkovanja; avtorji se niso ozirali na hrvaški tip knjižnega jezika; priročni slovar, če hoče biti kvaliteten, si ne more privoščiti, da bi nastajal dve desetletji. Iz teh napak izhajajo še mnoge druge, ki jih v recenziji sploh omenil nisem. Poudariti je tudi treba, da kaj več kakor smo s tem slovarjem dobili, spričo kvalifikacije sodelavcev tudi nismo mogli pričakovati.

Na moje pripombe je prof. Škerlj reagiral na pomilovanja vreden način. Po skoraj poldrugem letu molka mi je v 5. št. JiS 1966 odgovoril z visokega Olimpa svoje vsevednosti in nedotakljivosti, in sicer tako, kakor da čez ramo govori s človekom, ki je komaj kdaj kaj slišal o slovenskem ali srbskohrvatskem jeziku. S svojim »odgovorom« je dokazal, da se polemik Škerlj v ničemer ne razločuje od leksikografa Škerlja. Žal mi je samo, da zaradi neizzvanega napada moram ubrati deloma tudi sam ton pogovora, kakor ga je vpeljal napadalec.* Zavedam se, da z uglajenim sobesednikom, ki spoštuje tudi nasprotnika, ne samo sebe, ne bi mogel tako govoriti, v tej polemiki pa naj mi bo dovoljena tudi kakšna ostra beseda. Sicer bo pa moja replika na njegov napad v glavnem iz citatov nasprotnikove (po njegovem »protivnikove«) pisarije. Z ničimer ga namreč ne bi mogel bolj zavrniti kakor z njegovimi citati.

Kolikor sem v recenziji govoril o S-ShS v superlativih, toliko sem bil, po mnenju prof. Škerlja objektivni. Kakor hitro pa sem le malce podvomil, da bi se bili pisci slovarja utegnili ušteti, se je usula name sveta jeza gospoda profesorja, in sicer zviška, zafkrljivo in podcenjevalno. Nasprotno pa ima prav isti Škerlj o sebi in svojem »epohalnem« slovarju ganljivo lepo, naravnost zvišeno mnenje. »Težkomiselje« (po Škerljevih mislih prav čedna slovenska beseda!) ga je pri tem tako prevzelo in ga napolnilo s takim samozadovoljstvom, da a priori odklanja vsako misel, da bi mu »protivnik« Jurančić, ki je v srbskohrvatskih zadevah brez dvoma »daleko« manj podkovan kakor naš učeni italijanist Škerlj, dajal nasvete o hrvatskem ali srbskem jeziku. Moj oponent razume besedo »objektiven« v tem smislu: če hvališ, si objektivni, če popravljaš napake, si nevednež. (Oba lepa »slovenska« izraza *protivnik*, *daleko* sta iz Škerljevega »slovenskega slovarja.)

Svoj »odgovor« začena z globokoumno idejo, pravo prerokbo — ki pa ni zrasla na njegovem zelniku — »da bo naš (tj. Škerljev) slovar zaradi našega (tj. Škerljevega!) prizadevanja, da prodremo mnogim besedam do resničnega in natančnega smisla, dragocen pripomoček sestavljavcem (sic!, avtor ne ignorira samo shr. ampak tudi slov. pravopis!) novega slovenskega besednjaka«. (Tu je mišljen slovar sodobnega slovenskega knjižnega jezika, ki ga pripravlja Inštitut za slovenski jezik na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani.) Nato pa g. prof. »težkomiselno« pristavi, da bi bil srečen, če bi to »vsaj v majhni meri« bilo res.

Od tega laično-naivnega kadila omamljenemu profesorju Škerlju moram povedati, da je tistim mnogim besedam resnični in natančni smisel že ugotovljen ali pa bo, kolikor še ni, dognan iz bolj zanesljivih virov, ne pa iz priročnega slovarja. In da kdo lahko pride na misel, da bo Akademijin slovar nastajal na Škerljevem S-Sh slovarju! To pa ni samo brezmejna domišljavost, to je vse več...

Samoljubnih ekscesov pa s tem ni konec. Pisec »odgovora« se namreč še naprej občuduje v zrcalu večne slave: »Vsekakor skoraj nisem pričakoval, da bo kdo tako kmalu željtel ne samo obilico truda, temveč tudi vrednost in rezultate akribije in neutešne zasluge po natančnosti...« Ta lirika ni skromna! Na svoji vrednosti pa še pridobi, če pomislimo, da pobožni vernik v transu samovšečnosti pred lastnim božjim kipom

* Z »intoniranostjo« odgovora na odgovor se uredništvo ne strinja.

vihti dišečo kadilnico. Da je kdo »tako kmalu zaslutil« veličino slovarjevega avtorja, je zgolj naključje! Navadno velja: Nemo propheta in patria! Predvsem pa sodobniki!... Na koncu odstavka pa se nam avtor razodene, da njegova sreča le ni kristalno čista. »Težkomiselno« namreč potoži, kako današnji svet zapostavlja obe njegovi med navadnim človeštvom tako redki vrlini, namreč akribijo in neutešno željo po natančnosti, »ki sta dandanes na slabem glasu in se radi enačita s pedantnostjo in dlakocepstvom, če ne še s čim bolj prezira vrednim«. Zares žalostno! Pokvarjeno človeštvo!

G. profesorja sem močno razkačil z opombo, da je v slovarju upoštevan predvsem štokavski vzhod, premalo pa da so se avtorji ozirali na jezikovni tip zahodnih krajev. Seveda tudi tega opozorila ne priznava, temveč reagira tako, da prekucuje čudne sofisticirane kozolce z besedo *izločiti*. V tem nevarnem in sumljivem glagolu vidi neko posebno »intenzivnost«, za katero se menda skriva moja trditev, da so avtorji S-Sh slovarja »hoté, načelno in sistematično izpuščali, če ne kar odstranili« hrvaške izraze. Te obdolžitve dodaja prof. Škerlj iz svoje malhe. V recenziji nisem dejal, da so to delali hote, načelno in sistematično, pač pa danes trdim, da hrvaških izrazov in kar je s tem v zvezi, niso sprejeli v slovar iz nevednosti, zaradi svoje diletantske metode in pa zaradi posebnega odnosa do hrvaško niansiranega tipa knjižnega jezika. Če so vzeli v slovar, kot prof. Škerlj naivno pravi, vse izraze, »ki jih Nemačko-srpsko-hrvatski rečnik Ristića in Kangrge posebej označuje s cirilsko črko X (tj. H) kot besede, ki specifično pripadajo hrvaškemu ozemlju«, s tem niso niti načeli, kaj šele rešili vprašanje leksike in zahodnega tipa knjižnega jezika sploh. Ne bilo bi težko dokazati, da je slovar, na katerega se Škerlj sklicuje, bolj »Nemačko-srpski« kakor pa »Nemačko-srpsko-hrvatski«, in še lažje je dokazati, da enak atribut v drugem delu sestavljenega naslova pripada tudi Škerljevemu slovarju. Kateri od avtorjev je Hrvat? Ristić, Kangrga, Aleksić, Latković? Naj mi spopostovani avtorji oprostijo, če sem se moral dotakniti tudi njihovih imen! Govor je pravzaprav o čisto drugih zadevah.

Če S-ShS zares ni ignoriral zahodnega tipa knjižnega jezika, naj nam prof. Škerlj pove, kje ima besede: *bilinstvo, biljeg, biljegovati, biljegovina, bjelokost, bratovština, cjenik, crveni luk, crlenac, četverokut, četvorina, člankonožac, čunj, čunjast* ... itd. itd., vse do besede *žlica*, ki je pri njem samo *kašika* in *ožica* (to zadnje dial., če ni tudi to apodiktično rečenol). Naj nam pove, zakaj piše samo *Vizantinac, vizantinski* (13), *Jelin* (102), *gluv, gluvak, gluvač* (85), *sv* z vsemi izpeljankami (937), *duvan* (1003), *odbrana* (365), *opklada* (910), *čaura* (1003), *hirurg* (163), *hor* (182), *hemija, hemiski, hemičar* (161), *hriščanka, hriščanstvo* (198) itd. itd. brez *Bizantinac, bizantinski, bizantski, Helen, gluhak, gluhač, suh, duhan, obrana, oklada, čahura, kirurg, kor, kemija, kemijski, kemičar, krščanka, krščanstvo* itd., da se omejim le na nekaj najbolj tipičnih primerov. Kako da ni našel načina, da bi ob ekavski izgovorjavi vnesel tudi ijekavsko?! Zanima me, zakaj piše adjektive na *-ijski* brez *j*: *vizantiski* (13), *gimnaziski* (82), *komšiski* (879), *liturgiski* (226), *persiski* (463), *parohiski* (1298) itd.; zakaj piše samostalnice na *-ijka* brez *j*: *komšika* (879) itd. itd. (Naj bo takemu strokovnjaku in slavistic praesertim in serbocroatiscis mimogrede povedano, da se *komšijka* piše z dolgim *i*.) Naj pove, zakaj piše *pretsednik, potsetiti* itd. itd. Gotovo zato, ker mu je edini vir hrvatstva in zahodnega tipa knjižnega jezika črka X v Ristić-Kangrgovem slovarju!

»Prehajaje — (sic!) — na kritiko prof. Jurančiča« gospod profesor Škerlj »prizna, da ima vtis, kot da njegov kritik — (to sem namreč jaz, op. J.) — ni imel pred očmi nekaterih temeljnih kriterijev, po katerih smo — (Škerlj et ceteri, op. J.) — besede sprejemali v slovar.« Po tem nabuhlem stavku se Škerlj v »odgovoru« razpisujejo o nekakšni principialnosti pri izbiri besed »od Prešerna dalje«. In ker se recenzent tega ni spomnil, kakor pravi prof. Škerlj, se prav isti recenzent po besedah razjarjenega profesorja čudi, da »smo (namreč Škerlj in sodelavci) pripustili ne samo Cigaretovo *težkomiselje*, marveč tudi kroatizme kakor *daleko, protivnik* ipod.« —, in nato dalje pleteniči, da »smo jih tudi prevedli — (namreč izraze *daleko, protivnik* so prevedli v shrv., op. J.) — da bi slovenski uporabniki slovarja ne bili v negotovosti, kako se glase ustrezni srbski in (sic!) hrvatski izrazi.« — In nato se sklicuje na slovarjev Predgovor, ki je po avtorjevem mnenju ključ do vseh slovenskih in srbskohrvaških lingvističnih skrivnosti.

Avtor slovarja se dela na moč važnega. Iz njegovih besed bi namreč naiven bralec lahko sklepal, da je Škerlj vso slovensko literaturo »od Prešerna dalje«, torej zadnjih »130 let«, izpisal in nam sedaj podaja delo, ki bo, kot se je naš neskrupni avtor sam pobahal, »dragocen pripomoček sestavljalvcem novega slovenskega besednjaka«. Resnica je drugačna. Besedišče za slovar mu je nastajalo sproti, kakor je pač paberkoval po Pleteršniku, Glonarju in raznih slovensko-tujejezičnih priročnikih in od 1950

dalje po Slov. pravopisu. Če bi S-ShS zares nastajal na izpisih iz literature »od Prešerna dalje« ali če bi se bil držal dosledno SP 1950, bi ne nastalo tako očitno nesorazmerje v besedišču — v recenziji sem nesorazmerje imenoval disproporc, pa g. profesorju ni bilo všeč — namreč nesorazmerje med začetno revščino besedišča v primerjavi s poznejšo razširjenostjo. Normalna sredina v južnoslovenskem besedišču je nekako pri *pan* ..., pri Škerlju je to pomaknjeno na *pres* ... In še enkrat vprašujem (»apodiktično«!!!): če bi Škerlj zares, kot nas prepričuje, upošteval »inventar knjižne slovenščine od Prešerna dalje« in nas ne slepil samo s Potemkinovimi vasmii, kako da potem ni »inventariziral« gesel: *abecedarček, abecedarstvo, abotnik, adamica, adamovec, adraš, adresej, adrica, adrija, ahla, ahniti, ajatutaja, ajbiš, ajdna, ajdnica, ajdnik, ajdovček, ajdovišče, ajdovka, ajdovnik, ajdovščina, akacija, akacijevina, akacovje, akov, akrabolt, alkova, alkovni, almanahovec, almožna, amorček, ampakovanje, angelika, angorec, apnanje, apnati, apnati, apnenčasti, apnenčev, apneneti, apnenina, apneniški, apnenje, apnik, cpnišče, apnitev* itd. (vse to manjka na prvih treh straneh S-ShS); ali: *baba Jaga, babarije,abela, babetina, babež, babičevanje, babička, babilon, babilonski, babilonsčina, babiti se, babjeverec, bajejvernež, babjeverski, babji gregor, babka, babkovina, bable, babljati, babovje, babuška, bac, badavec, bači, badelj* ... (pol strani na 4. str.); ali: *čaća, čadan, čadav, čadavec, čaden, čaditi, čajarna, čajca, čajček, čajevka, čajka (galeja), čajka (galeb), čakalen, čakalo, čakež, čalaren, čampelj, čap, čapa, čapka, čapljariti, čapljevec, čapljica* ... (3/4 stolpca na 34 str.); ali: *gobarstvo, gobaveti, gobavski, gobcati, gobčen, gobezdaški, gobezdavec, gobišče, goboznanstvo, godelac, godbeniški, godčev, godčevstvo, godenčič, godež, godilnica, godilo, godišče* ... (poldrugi stolpec na 87. str.)? Pri tem mimogrede popravljam: velelnik čaj nima inf. čajati (?). To napako je zagrešil Pleteršnik, Škerlj pa jo je nekritično prepisal.

Vsi gornji primeri so iz alfabetarija za Slovar SAZU. To poudarjam, da ne bo prof. Škerlj mislil, da gre za kako štajersčino. Vrzeli v njegovem slovarju pa kažejo, kako je Škerlj upošteval »inventar knjižne slovenščine od Prešerna dalje«. Trditev »od Prešerna dalje« se lahko opira le na zelo preprosto predstavo! In na nekritičnost! Tudi Akademijin slovar bo prinesel besedni zaklad slovenskega jezika, ne čisto od Prešerna dalje, precej manj, in vendar leta in leta zbira material štab strokovnjakov, drugi ta material obdelujejo, redigirajo, pregledujejo ... in še je dela za leta in leta. S-ShS pa je, kot se zdi, z lahkoto zbral besedišče zadnjih »130 let«.

Avtor S-ShS trmasto vztraja pri kukavičjih jajcih »daleko, protivnik ipod., ki jih je bilo še ne tako davno dosti najti pri nas« (cit. po Škerlju). Nič ga ne moti, če je SP 1950 kakor tudi 1962 obsodil ti dve in njima podobne besede. Škerljeva nepopustljivost je samo dokaz, da se njegov čitalniški koncept slovarja in jezika ne misli premakniti niti za milimeter naprej. Svoje ravnanje opravičuje s tem, da nam citira XXXI. str. slovarjevega Predgovora. Torej Škerlj se sklicuje na Škerlja. Je najbolj pri roki. Še čudno, da pri »inventarizaciji« ni naletel na *oroslana* (Koseski), na *Primi celov* (Razlag) in na jezik jutrovec, ki so lamentirali o »zarobljenih bratih za granico.«

Zanima me še, kako bo prof. Škerlj prevedel *daleko, protivnik* v srbohrvaščino, »da bi slovenski uporabniki slovarja ne bili v negotovosti, kako se glase ustrezni srbski in (sic!) hrvatski izrazi«. Prosim, če smem tukaj pripomniti, da nimamo srbskih in hrvatskih izrazov, temveč srbske ali hrvatske, ker vsi izrazi pripadajo kot skupna last enotnemu srbskohrvatskemu (hrvatskosrbskemu, hrvatskemu ali srbskemu, srbskemu ali hrvatskemu) knjižnemu jeziku v ekavski in ijekavski izgovorjavi ali v vzhodnem in južnem stilu. Ime jeziku so dali Budmani, Daničić, Maretić, Belić, Ivšić ...

Ob drugem Škerljevem temeljnem »načelu«, ki se tiče tujk in ki sem ga v recenziji menda, kot se g. profesorju zdi, spregledal, se ne utegnem muditi, ker se moramo pogovoriti še o drugih, bolj zanimivih zadevščinah. Omenil bi le toliko, da sem v recenziji opomnil na besedo *herderjevstvo*, ki je v S-ShS ni, in sicer zato ne, kot nam je sedaj g. prof. zaupal, ker je »Srbom in Hrvatom v podobni obliki znana«. Hvala za pojasnilo! Toda, kaj pa wagnerjanec, wagnerjevec, wertherjevec? Ti izrazi torej Hrvatom in Srbom v podobni obliki niso znani, ker jih je avtor uvrstil v svoj slovar. In besedi *protivnik, daleko* gotovo nista znani ne v taki in ne v podobni obliki ne Hrvatom ne Srbom, saj sta v slovarju »s srbohrvaškim prevodom«!!!

Tako smo pregledali nekaj »temeljnih kriterijev« in ugotovili njihovo vrednost.

Nato prof. Škerlj odstopa od svojih »načel« in me prijava za posamezne besede. O besedi *mojškra* pravi, da je arhaični pomen (»sobarica u plemičkom dvorcu«) povzel, če se ne moti, po Glonarju. Pa se je zares zmotil! Citiranega pomena namreč nima ne Glonar, ne Pleteršnik, ne SP 1950 in 1962. Vsi Slovenci razumemo besedo *mojškra* kot

nekoliko slabšalni in zastareli sinonim k besedi *šivilja*, SP 1950 pa je geslo *mojškra* pojasnil tako: »v nar. pesmi grajska spletična, danes šivilja«. Pot do »sobarice u plemičkom dvorcu« pa je tale: geslo *spletična* je Plet. prevedel z izrazom *Kammerjungfer*, v Ristić-Kangrgovem slovarju pa pod geslom *Kammerjungfer* stoji prevod *sobarica*. Ta izraz so potem tisti, ki po Škerljevih besedah prodirajo »do resničnega in natančnega smisla« besed, kombinirali z atributom *grajska* v SP 1950 in tako je nastala misteriozna »sobarica u plemičkom dvorcu«. Če bi pri Ristiću pogledali besedo *Kammerträulein*, bi našli tam pomen »počasna gospodica, gospođa, dama«. Da bi pa pravda za *mojškra* dobila kar se da učeno zapleten videz, mi je avtor še predstavil francosko *camériste*, kar je zelo neroden poskus umetne zameglitve. Vsak Slovenec, ki verjame živemu jeziku vsaj toliko kakor nekritično prepisanemu papirju ali pa svojim blodnjam, ve, da *spletična* ni *sobarica* in *sobarica* ni *mojškra*. Živi jezik nas bo popeljal do »resničnega in natančnega smisla« brez *camériste*.

Če bi avtor S-Sh slovarja imel še za kaj drugega razumevanje razen za svojo samoljubnost, bi živi jezik konzultiral tudi glede besede *hoden*. Po Glonarju, kot pravi, ji je dal pomen »grub, prost«, in tako sedaj po Škerljevem zagotavljanju to besedo razume »ogromna večina Slovencev«, v isti sapi pa trdi, da je skoraj nikjer ne poznajo (»kolikor jim je sploh domača«). Lep primer, kako veliki učenjaki logično mislijo! Da bo zmaga popolna, potegne na dan še svoje težke adute, Pleteršnikovo »etimologijo«, kot jo imenuje, čeprav je daleč od kakršne koli etimologije. Pleteršnik namreč pravi, da je pazderje lahko otrebek lanu ali konoplje. In zato se mojemu od slepe trmoglavosti zmešanemu oponentu zdi, »da je v tej tkanini (namreč hodnem platnu, op. J.) primešana konoplja, da torej *hoden* ravno ni kar enako lanen, kakor trdi Jurančič«. Pridevnik *hoden* poznam desetletja iz živega jezika tako natanko, kakor poznam sedaj te čudne lastnosti prof. Škerlja, ki se poslužuje »moderne« Pleteršnikove »etimologije« samo zato, da bi dokazal, da Jurančič nima prav in da je torej postrizeno, ne pa pokošeno.

Pri izrazu *dobra sta si* sicer priznava, da moje shrv. dopolnilo ni napačno, vendar pa s pridržkom, da bodo on in njegova »beograjska kolega« moj dodatek *njih dvojica* izpustili, verjetno pri drugi izdaji. Da mojih pripomb pri 2. izd. ne bodo upoštevali, razumem; kar se pa druge izdaje kot take tiče in izpuščanja, bi najbrž ne bilo napak pomisliti, da panta theon en gounasi keitai! Vidjet ćemo!

Z besedo *postrežnica* še naprej gode svojo, da je to tudi *bolniška* strežnica. Navaja celo dva primera iz literature, iz Finžgarja in Magajne. Ta potrdila jezikovne ekstravagance je post festum našel med slovarskim gradivom v Inštitutu za slovenski jezik na SAZU. Lahko bi citiral še več avtorjev z bolj prepričljivimi citati. Torej le ni to znanje iz njegovih izpisov »od Prešerna dalje«, temveč iz Akademijinega gradiva. In ko tako z razvitimi zmagovitimi zastavami odkoraka z bojišča od lingvističnega Stalingrada, veselo vzklikne: »Prof. J. bo nemara začuden, če mu citiram...« — Nisem začuden, če ta ali oni psiatelj porablja kakšno besedo na svoj način, saj to ni osamljen primer. Začuden pa sem, če kdo na dobronamerno in skrajno prizanesljivo recenzijo tako neprimerno reagira, kakor je to s svojim »odgovorom« storil prof. Škerlj; začuden sem, če romanist šušmari po slavistiki s tem, da piše dvojezični slovar, a nobeden od obeh jezikov ni romanski; začuden sem, če se zahtevne naloge prevajanja slovenskih gesel v srbohrvaščino lotita dva »beograjska kolega«, ki se jima veliko ne sanja o slovenščini (po razlagi besede *kozolec* in marsikje drugje se vidi njuno znanje slovenščine, pa tudi za shrv. si dovoljjem korekturo *slúge*, nom. pl. sub *služaben*, str. 860 v *slúge*, dvakrat z napačnim akcentom, itd. itd.) — začuden sem, če kdo tako nekritično precenjuje svoje delo in na smešen način odklanja dobrohotno pomoč, začuden pa sem tudi, da mi je avtor že leta 1955, *devet let* pred izidom slovarja, osebno in ne enkrat zatrjeval, da je izid S-Sh slovarja vprašanje *nekaj tednov* (!!!). Ta čisto »resnična« trditev je bila takrat zato potrebna, ker se je bilo štati, da bi se nadaljeval konkurenčni slovar, ki so ga v rokopisu že končali in polovico tudi natasnili Gröbming, Lesica in Jedrlinić. Naj pove DZS, ali je takrat nameravala izdati do konca imenovani slovar in zakaj ga potem ni izdala! Začuden sem končno tudi, če kdo polovico srbskohrvatskega jezikovnega področja ignorira in se podredi določenemu okolju, potem pa še to svojo napako tako trmasto brani!

Ustavil se bom še pri kvalifikatorjih, na katere Škerlj v »odgovoru« s ponosom opozarja, ker jih kritika ni opazila ali pa je križce, zvezdice in drugo kvalifikatorsko blago (familijarno, vulgarno, literarno...) prenzisko ovrednotila. Kako je svoje kvalifikatorje »objektivno« uporabljal, naj si spoštovani bralec ogleda samo pri predponi *pre(d)-: preděl* s križcem pri shrv. pomenu; *predbacvanje* z zvezdico, *predbacivati* s križ-

cem itd. — Nato se topi v nebeški blaženosti, ker je slovar *okinčal* (lahko tudi *okinčill*, oboje iz S-ShS) s *tajglji*, *iački*, *firkeljni*, *firkeljci*, *flikami* itd. Njegovi sreči je samo za nameček, da avtorji niso sprejeli v slovar besed, za katere sem v recenziji dejal, da so po izvoru, estetski vrednosti in knjižni uporabnosti precej enakovredne gornjim leksičnim dosežkom našega jezika. Avtor je z gnusom odklonil besede, ki sem jih jaz zapisal. Pa ne zato, ker so besede grode!

Končno prof. Škerl še ugotovi, da se njegove kvalifikacije »skoraj docela« ujemajo s kvalifikacijami v SP 1962, ki da takrat še ni izšel, ko so »avtorji« že okvalificirali zadevne besede. Škerljeva čustva sreče in zadovoljstva so lahko utemeljena! Pravopis je vendarle Pravopis! To ni kakršna si bodi knjižurica! Glede bahaštva, da se njegovi kvalifikatorji ujemajo z onimi v 2. izd. SP, vprašam: Kako da g. prof. nič ne ve za 1. izd. SP 1950? Kako da ni opazil, da se njegovi kvalifikatorji pri inkriminiranih besedah presenetljivo ujemajo s 1., manj pa z 2. izd. SP? Sicer pa so vse njegove trditve o kvalifikatorjih v stilu celotnega »odgovora«.

Lepo me je prof. Škerlj poučil tudi o predponah *iz-/s-* oz. *z-*! Takole modro beseduje: »Ne, jasnost se že dá z nekoliko logike doseči, vsaj v temeljnih potezah.« Nato mi lepo razloži, kaj se pravi: zlesti z drevesa in zlesti iz luknje, pa zlesti skozi ograjo, kaj je spoved v cerkvi in kaj izpoved pred sodnijo. Komplicirane situacije! Telovadba z glagolom *lesti* je naporna, kajti tu gre za »tisti z- (s-), ki je — verjetno iz prvotno sociativno-instrumentalnega pomena — postal izraz rezultativne perfektivnosti: zlesti skozi ograjo« (»odgovor«, str. 166, primer jasne, poljudne razlage, v lepem slovenskem jeziku!). Če pa kdo tega vendarle ne bi razumel, naj ne obupava. Avtor ga tako potolaži: »Vsega tega nedolžni uporabnik ni treba da bi se tudi le malo zavedal; toda sestavljaivec slovarja mora to imeti pred očmi...« (ibidem). Tolažilne besede so namenjene samo nedolžnim uporabnikom. Kaj pa tisti, ki niso nedolžni?! Tak uporabnik bi se morebiti lahko kje našel! In avtor slovarja je tudi čisto nekaj drugega kakor nedolžni uporabniki! In kaj mora imeti vse pred očmi!

Globoka razpravica o predponah se zaključuje s moralnim poukom, pravim navočenjem: »da razlaga ni nejasna, pač pa morda ni in ne more biti enostavna, ker pač predmet ni enostaven: Die Tücke des Objekts!«

Lepo povedano! In poučno! Z nemškimi besedami, rekli in pregovori se zares vsaka resnica vse drugače pove kakor z okorno slovenščino: temeljito, natančno, estetsko dognano in a priori dokazano. Zato bom tudi jaz vzel izpod pazduhe nekaj nemškega: Der Schuster bleib bei seinem Leisten! — kar bi se po domače reklo, da naj romanist ne piše slovarjev, ki se tičejo slovanskih jezikov. — Da pa predmet zares ni enostaven, dokazuje predvsem Škerljev slovar. Kdor ne verjame, naj si ogleda zmedo okrog gesla *izpoved!*

Prehajaje (naj mi bo dovoljeno spregovoriti v tem klasičnem jeziku g. profesorja!) na predloge, lahko v »odgovoru« beremo, da se je avtor slovarja močno trudil, da bi dal »obilan, pa tudi urejen inventar«. Primerjaje s Pleteršnikom pa lahko kaj kmalu ugotovimo, da se je za »obilan in urejen inventar« potil pravzaprav Pleteršnik, Škerlju pa je ostala lažja naloga. Skromni Pleteršnik za svoje resnično epohalno delo ni zahteval nobenih ovacij, tu pa zaradi navadnega priročnika toliko hrupa!

V tej zvezi se Škerlju zdi zanimivo, da so on in njegova »beograjska kolega« »posvetili predlogom znatno več mesta kot npr. prof. Jurančič v svojem Srbohrvatsko-slovenskem slovarju...«, in nato s številkami dokazuje svoj »obilan inventar«. To je res zanimivo, pa ne zaradi tega, na kar misli prof. Škerlj. Zanimivo je to, da se take primerjave servirajo resnim ljudem. Zanimivo je tudi to, da dan avtor resno pričrkuje o svojem obilnem in urejenem inventarju. Kdor se skromno zaveda, kakšna je »raziskovalna« vloga priročnih slovarjev v jezikoslovju, mora ob Škerljevi »zanimivosti« zehati. Noben priročni slovar še ni odkril Amerike, tudi S-Sh slovar je ne bo.

Nato srd g. profesorja vzplameni, ker ne vem, kaj je definicija. Ali naj slovesno izjavim, da mi je pravo vednost o tem podal šele on, On? Besede *definicija* pa se je oklenil zato, da se je izognil odgovoru, kako naj razumemo njegov zapisek: »Črka v... se izgovarja v glavnem kot polvokal ū« (Predg. XL) in nato v »odgovoru«: črka *l*... se izgovarja kot bilabialni b (polvokal)« (str. 167).

Za geslo *danjčica* brez pridržka priznava, da je moj popravek *dajnčica* pravilen. Da je v slovarju zamenjal pomen besed *svekar* in *tast* (gl. geslo starši!), mu nikakor ne gre v glavo, kako se je to moglo zgoditi, in zato se skriva za kulise družinske idile. Najzanesljivejša pot do nezamenjave je: znati!

V zadnjem odstavku »odgovora« se moj »protivnik« še enkrat zavihti na svojega konjička samohvale in otročjega bahaštva, sporočajoč nam, da je o problemih slovaropisja sam premišljal — če je 20 let skupno z dvema pomočnikoma in še korektorco, »ki dobro razume slovensko«, mečkal navaden priročnik, je imel časa za premišljanje na pretek — in »nič čudnega bi ne bilo celo, da je o njih (tj. problemih, op. J.) več premišljal kakor kritik« (str. 167). Nepotrebnega hrupa zaradi preprostega priročnika torej noče biti konca! Zdi se mi, da mu je moja recenzija prišla prav, da je lahko razodel svojo lirično dušo, da nam je izpovedal svoj veliki tekst ob S-Sh slovarju, očitno temeljnemu kamnu naše kulture. O svojem »protivniku« pa »daleko« drugače misli. Do zadnje vrstice svojega »odgovora« mu je nenaklonjen in mu ne prizna, da se vsaj malo razume na problematiko hrvatskega ali srbskega (srbskega ali hrvatskega, srbohrvatskega itd.) jezika, čeprav še ni napisal, kot se skesano spoveduje, takega slovarja, ki bi lahko bil »dragocen pripomoček sestavljavcem novega slovenskega besednjaka«. Kljub temu pa priporočam gospodu profesorju, naj v prihodnosti opusti svojo »akribijo in neutešno željo po natančnosti« v slavistiki in ostane na svojem strokovnem področju, predvsem pa naj zniža predimenzionirano mnenje o S-Sh slovarju in njegovem avtorju, kajti kdor ne ve, kako se piše ime pomembnega slovenskega kulturnega delavca Petra Dajnka, in kdor ne ve, kaj pomeni *svekar* in kaj *tast*, nima kaj govoriti o slovenščini in ne o srbohrvaščini!

Janko Jurančič

POUK LITERARNE ZGODOVINE ALI LITERARNOESTETSKA VZGOJA?

Tov. Janez Sivec je v reviji zapisal nekaj tehtnih misli o literarni zgodovini v novem učnem načrtu za osnovno šolo (JiS XI/7 str. 213). Med drugim pravi, da učiteljem slovenskega jezika ni treba govoriti na dolgo in široko o literarnih obdobjih, »in to ne samo zaradi izgube dragocenega časa, ampak tudi zato, ker učencem osnovne šole tega ni treba znati.«

Novi učni načrt za osnovno šolo zavrača pouk literarne zgodovine in poudarja pomen literarnoestetske vzgoje. Kronološkega zaporedja v obravnavi književnosti v 8. razredu ni več. J. Sivec navaja primer, kakšna je bila literarna zgodovina v osnovni šoli. Ker se je kot pedagoški svetovalc za predmet posebej zanimal, njegovim besedam lahko verjamemo, čeprav zveni stavek »Vsega je preveč in bi bilo preveč tudi za obravnavo v srednji šoli« malce neverjetno.

Čeprav se popolnoma strinjam, da naj v osnovni šoli prevladuje literarnoestetska vzgoja, me moti, da je iz učnega načrta literarna zgodovina pravzaprav izginila. Končno pa učnega načrta ne smemo pojmovati tako, ampak ga moramo življenjsko približati potrebam, ki nastajajo v samem razredu. Pusto naštevanje literarnozgodovinskih dejstev in bleda, nerazumljiva ali pretirano obsežna razlaga literarnih obdobjev prav gotovo v osnovni šoli nima obstanka. Sivec je pač mislil na neživljenjsko naštevanje suhoparnih stereotipnih podatkov, ko je zapisal, da so nepotrebni tudi za srednjo šolo. Ne morem pa razumeti, zakaj naj bi pouk literarne zgodovine tako na vsej črti odpravili. Iz prakse vem, da imajo učenci v 8. razredu kronološko obravnavo književnosti radi, niso pa zato oškodovani za literarnoestetsko vzgojo. V 8. razredu mora biti učenec že toliko razgledan, da zlahka sledi razlagi literarnega obdobja, poznavanje le-tega pa mu odpira nove dimenzije v vrednotenju literarnega dela. Nova knjiga za 7. razred prinaša izbrana berila vseh slovenskih realistov. Zakaj ne bi že v 7. razredu temeljiteje obdelali prav realizma — tudi učni načrt predpisuje realiste — in se čim globlje seznanili z njegovimi motivi, s snovjo, z jezikovnim izrazjem in stilno obdelavo, pa tudi z oznako dobe. Kadar učenci v osnovni šoli kako snov razumejo, je škoda zamuditi vsako priložnost za njeno poglobitev. Primerna označitev literarnih obdobjev ne vzame v 8. razredu toliko »dragocenega časa«, da se je ob vzporedni obravnavi leposlovnih del ne bi splačalo posredovati. Razvrščati predelano snov v kronološko zaporedje šele v drugem polletju je le nekam pozno. V osnovni šoli je glavna naloga slovenskega jezika res ustno in pismeno izražanje, prav tako mora biti literarnoestetska vzgoja osrednje žarišče predmeta, medtem ko naj bi sistem zaporedja dal učencem celovit pogled na obravnavana leposlovna dela, s katerimi so se seznanili v zadnjih štirih, petih letih šolanja. V bistvu je čisto prav, da prevlada v šoli — naj bo na osnovni ali srednji — literarnoestetska